

ЗАХОДИ ДЕРЖАВНОЇ АНТИКРИЗОВОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ ПІДПРИЄМНИЦТВА

Фащевська Ольга Миколаївна

кандидат економічних наук,

старший науковий співробітник

ДУ «Інститут економіки та прогнозування

Національної академії наук України»

Відновлення і подальший розвиток вітчизняного підприємництва має будуватись на основі оновленої державної політики, у якій будуть вирішені проблемні питання, що ставали на заваді їх розвитку у довоєнний час. Заходи державної антикризової політики для перезапуску роботи МСП мають бути включені до Плану повоєнного відновлення і розбудови економіки України, а їх практичну реалізацію доцільно здійснювати у кілька етапів відповідно до потреб і темпів відновлення економіки. Так, у **короткостроковій перспективі** – на етапі відновлення діяльності сектору МСП на звільнених територіях після закінчення воєнних дій до переліку заходів державної антикризової політики доцільно віднести наступні:

1) *фінансово-кредитну підтримку підприємців для найскорішого налагодження повноцінної операційної діяльності* через:

– забезпечення необхідних обсягів державного фінансування для продовження реалізації державних програм кредитування підприємців під пільгові відсотки та безвідсоткового кредитування і забезпечення регулярності виплат коштів (оновлені Програма «Доступні кредити 5-7-9%» та Програма портфельних державних гарантій);

– проведення роботи з міжнародними фінансовими організаціями (ЄБРР, ЄІБ) щодо розширення їх програм цільового кредитування МСБ під низькі відсотки;

– надання грантів за рахунок донорської допомоги підприємцям у регіонах, які найбільше постраждали від воєнних дій;

– залучення МСП до виробництва товарів першої необхідності, у тому числі з метою імпортозаміщення, через механізм державного замовлення;

– сприяння участі МСП у міжнародних програмах допомоги українським підприємцям;

2) *розширення участі держави у реалізації місцевих цільових програм і проектів підтримки підприємців* через:

– часткове субсидювання місцевих програм підтримки підприємців за рахунок коштів державного бюджету та/або донорських фондів додатково до фінансування за рахунок місцевих бюджетів;

– сприяння у встановленні прямих контактів регіональних (місцевих) органів влади із зарубіжними національними і регіональними органами влади з метою їх залучення до відновлення економіки регіонів і міст України;

3) *реалізацію системи економічного стимулювання МСП, які здійснюють інноваційну діяльність, для розширення участі у прискореній модернізації вітчизняної економіки на новій технологічній основі. До такого стимулювання відносяться наступні заходи:*

– залучення грантових і кредитних коштів міжнародних донорів, а також інвестицій у реалізацію проектів з розвитку високотехнологічних малих і середніх підприємств передусім у пріоритетних видах промислової діяльності, енергетики, військово-промислового комплексу, сільського господарства;

– стимулювання інноваційної діяльності МСП і стартапів у таких видах діяльності як ІТ, телекомунікації, виробництво електричного та електронного устаткування;

– створення спеціальних економічних зон і технологічних парків у першу чергу на територіях, які не зазнали воєнного впливу, а пізніше – і у звільнених регіонах;

– проведення роботи із зарубіжними організаціями і компаніями (передусім у країнах з великою кількістю біженців з України) щодо надання на пільгових умовах резидентства у зарубіжних СЕЗ і технопарках вітчизняним високотехнологічним малим і середнім підприємствам;

У середньостроковій перспективі – на етапі зростання економічного внеску сектору МСП у розбудову країни такими заходами можуть стати:

1) *створення сприятливого ділового клімату для нарощування обсягів випуску і реалізації продукції (товарів, послуг):*

– розроблення та практична реалізація нових національної та регіональних програм фінансової, матеріальної і технічної допомоги бізнесу;

– сприяння входженню МСП, у першу чергу тих, які виробляють продукцію з високою часткою доданої вартості та високотехнологічні товари (послуги), у глобальні ланцюжки доданої вартості;

– запровадження пільгових режимів оподаткування на тривалий період повоєнного відновлення;

– продовження спрощення регуляторних процедур видачі дозволів у різних видах діяльності та впровадження їх електронних форматів;

– надання допомоги у поверненні підприємств, переміщених за програмою релокації із зони ведення бойових дій, на території попереднього розміщення;

2) *сприяння активізації підприємницького потенціалу громадян, виявлення нових можливостей їх професійного і кар'єрного зростання через:*

– розробку і реалізацію освітніх програм професійної підготовки та перепідготовки кадрів та програм освіти дорослих для працівників, які постали перед необхідністю професійної переорієнтації внаслідок втрати попереднього місця роботи і неможливості його відновлення у повоєнний період;

– проведення тренінгів щодо актуальних проблем ведення підприємницької діяльності в умовах її трансформації у повоєнний період для власників МСП, ФОП та громадян, які бажають розвинути свої підприємницькі здібності;

– розвиток соціального підприємництва з метою створення нових економічних позабюджетних можливостей підтримки вразливих верств населення і осіб, які опинились у важких життєвих обставинах внаслідок війни;

– розробку і реалізацію молодіжних програм навчання підприємництву.

3) *створення умов для масштабної цифровізації МСП та їх входження у сучасну цифрову економіку через:*

– стимулювання створення МСП у видах діяльності, пов'язаних з розробкою програмного забезпечення, обслуговуванням комп'ютерної техніки і технологій, наданням ІТ-послуг тощо;

– зростання обсягів здійснення діяльності МСП та надання послуг з використанням цифрових, Інтернет- і телекомунікаційних технологій;

– подолання низького технологічного рівня комп'ютерної техніки і технологій, які використовуються МСП та нерівномірності інтернет-покриття у країні;

– розбудову інфраструктури безготівкових платежів, збільшення частки операцій з платіжними картами;

– значне розширення інформаційної і рекламної представленості МСП в Інтернет-просторі;

– підвищення рівня знань і навичок роботи з сучасними цифровими технологіями, особливо серед підприємців та їх працівників старшого віку.

У довгостроковій перспективі – на етапі набуття сектором МСП значимості як важливої складової забезпечення довгострокового стійкого та інклюзивного розвитку країни:

1) *створення розвиненої системи суб'єктів інфраструктурної підтримки МСП через:*

– розробку комплексного державного бачення екосистеми підтримки МСП, її складових, шляхів створення, джерел фінансування і втілення цього бачення у законодавчих актах;

– стимулювання розвитку регіональних колективних органів підприємців для забезпечення ефективного представництва їх інтересів у межах діалогу між центральними, місцевими органами виконавчої влади та підприємницьким середовищем і більш широкого залучення до розробки регіональних програм розвитку підприємництва з метою відображення в них актуальних потреб МСП;

– стимулювання створення різноманітних організацій і підприємств інфраструктури, спрямованих на підтримку інноваційно активних МСП (бізнес-центрів, бізнес-інкубаторів, науково-технологічних центрів, центрів трансферу технологій)

2) *розширення участі МСП у відбудові і реконструкції міст* через:

– стимулювання розширення зв'язків підприємств МСБ з місцевими (регіональними) постачальниками сировини і матеріалів для створення нових можливостей розвитку споріднених видів економічної діяльності у місцевих (регіональних) економіках;

– відродження і диверсифікація сфери послуг у населених пунктах, передовсім у великих містах, що вагомим позитивним чином вплине на готовність їх населення до повернення у ці населені пункти з інших регіонів країни та зарубіжних країн;

– залучення МСП до реалізації концепцій «розумного міста» та «зеленого міста», які мають бути основою розбудови і модернізації міст;

3) *створення умов для входження вітчизняних малих і середніх підприємств до нормативно-правового і ринкового простору ЄС* через:

– імплементацію у національне законодавство європейських принципів інституційного забезпечення розвитку МСП в регіонах країни відповідно до «Акту з питань малого бізнесу для Європи»;

– надання державної підтримки експортно орієнтованому сегменту МСП у пошуку нових способів, клієнтів та ринків збуту продукції (товарів, послуг) у країнах ЄС та інших частинах світу;

– впровадження у національне законодавство з питань підприємництва поняття і механізмів підтримки «інклюзивного підприємництва», тобто такого, яке передбачає: наявність можливостей включення в економічний процес у якості активних суб'єктів підприємництва усіх юридичних і фізичних осіб; досягнення МСП високих кількісних і якісних показників економічної діяльності; набуття сектором МСП якостей стійкості, сталості, екологічності, високих рівнів продуктивності праці і технологій виробництва.